

ΓΟΥΣΤΑΒΟΥ ΓΚΕΪΓΕΡΣΤΑΜ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΑΔΕΡΦΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ : ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

12.—

Ὅσοις γνωρίσαμε εἰς τὰς πρώτας μέρας τῆς ἀνακούφισης καὶ τῆς γαλήνης μέσα στὸν πόνο. Μετανοήσαμε χίλιες φορές πού κάμαμε τὸ ταξίδι καὶ σύραμε μαζί τὸν πόνο μας γιὰ νὰ τὸν δεῖξουμε στὸν ξένον κόσμο.

2

Στὸ νεκροταφεῖο εἶναι μιὰ μικρὴ πέτρα μὲ τὴν ἐπιγραφή «Ὁ μικρὸς μὲς Σδέν». Εἶναι στημένη στὸ μικρὸ ὕψωμα κάτω ἀπὸ μιὰ φλαμουριά, πού τὰ φύλλα τῆς εἶναι τώρα μαδημένα. Πλάι στὸν κορμὸ τῆς φλαμουριάς εἶναι ἓνα κάθισμα καὶ στὸ κάθισμα κάθεται μιὰ δλομόναχη, μαυροντυμένη γυναίκα μὲ μακρὸν πέπλο, ὅπως μιὰς χήρας. Κάθεται πολλή ὥρα ἐκεῖ καὶ κάτω ἀπὸ τὸ χινοπωριάτικο φῶς μιλεῖ μὲ κάποιον, πού δὲν τὸν βλέπει κανεὶς.

Λέει τοῦ ἀμαξῆ, πού στέκει κοντὰ στὸ μνήμα, νὰ φύγῃ κι αὐτὴ σκύβει καὶ μαζεύει στὸ μαντήλι τῆς χῶμα ἀπὸ τὸν τάφο. Ἐπειτα βγάζει ἀπὸ μιὰ μικρὴ τσάντα ἓνα κομμάτι μαῦρο μεταξωτὸ παννί, βελόνα, κλωστή καὶ ψαλλίδι. Κόβει τὸ παννί καὶ ράβει ἓνα μικρὸ σακκουλάκι. Τὸ γεμίζει χῶμα, κολλᾷ σ' αὐτὸ τὰ χεῖλη τῆς καὶ ἔπειτα κλείνει μὲ ραφή τὸ σακκουλάκι. Τὴ ραφή τὴν κάνει τόσο σφιχτή, πού νὰ μὴν μπορῇ νὰ φύγῃ οὔτε σπειρὶ ἀπὸ τὸ χῶμα, καὶ στίς ἄκρες στεριώνει ἓνα κορδόνι. Ἐπειτα μαζεύει πάλι τὰ πράματά τῆς καὶ κάθεται πολλή ὥρα ἐκεῖ μὲ τὸ μαῦρο φυλαχτὸ στὸ χέρι· καὶ συλλογίζεται πὼς τώρα εἶναι ἀφιερωμένη σὲ κείνον πού κοιμᾶται στὸ μνήμα.

Ἐπειτα γονατίζει κάτω ἀπὸ τὰ φύλλα κλαδιὰ τῆς φλαμουριάς καὶ φιλεῖ τὴν πέτρα, ἔπειτα εἶναι γραμμένο τὸ νομα τοῦ ἀγαπημένου τῆς. Ἦσυχά καὶ ἐπίσημα, σὰ νὰ ἔκανε κάποια ἱεροργία μπροστὰ σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους, περνᾷ τὸ κορδόνι στὸ λαϊκὸ, ἀνοίγει τὸ φέρεμά τῆς καὶ βάζει κοντὰ στὸ στήθος τῆς τὸ ἱερὸ χῶμα.

Ὅλην τὴν ὥρα τὸ πρόσωπό τῆς εἶναι σοβαρό, μὰ καὶ εὐτυχημένον καὶ φωτεινὸ καὶ πρὶ νὰ σηκωθῇ, φιλεῖ τὸ χῶμα κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τῆς καὶ ἔπειτα στέκει καὶ ρίχνει μιὰ ματιὰ στὸ μνήμα. Ὀλάκερο δάσος ἀπὸ φυτὰ ἀνθεῖ σὲ γλάστρες γύρω στὸ μνήμα καὶ νωπὰ λουλούδια εἶναι ἀπάνω στὸ ὕψωμα. Κανένα ἄλλο μνήμα δὲν εἶναι τόσο ὄρατο, τόσο περιποιημένον, τόσο πλούσια στολισμένον ἴσια ἴσια τώρα πού ὁ χινοπωριάτικος ἀνεμὸς συνταράζει τὰ δέντρα.

Γελά τότε ἀπὸ χαρὰ καὶ ξαναμιλεῖ σιγὰ καὶ γκαρδικὰ σὲ κάποιον, πού δὲν τὸν βλέπει κανεὶς. Ἐπειτα

πηγαίνει στὸ ἀμάξι, πού περιμένει στὴν πύλη τοῦ νεκροταφείου, καὶ γυρίζει μ' αὐτὸ στὸ σπίτι.

Μὰ ὅταν μπαίνει μέσα, ἔρχεται ἴσια σὲ μέ, βγάζει τὸ φυλαχτὸ καὶ μοῦ λέει τί ἔχει μέσα. Ἐπειτα μοῦ τὸ φέρνει ἐμπρὸς στὸ στόμα καὶ μὲ παρακαλεῖ νὰ τὸ φιλήσω. Τὸ κάνω γιὰ νὰ μὴν τῆς ταράξω τὴ χαρὰ καὶ μ' ἓνα εὐτυχισμένον χαμόγελο τὸ ξανακρῶδει στὸ στήθος τῆς ἐνῶ λέει :

— Ἄν ἤξερες πόσο εἶμαι εὐτυχημένη ὅταν εἶμαι ἔξω κοντὰ στὸ Σδέν, δὲ θὰ σὲ πείραζε πού πηγαίνω τόσο συχνά. Εἶμαι γιὰ πολλὰς μέρας ἦσυχη, ὅταν πηγαίνω σὲ κείνον.

Ἐπειτα φεύγει πάλι καὶ μ' ἀφήνει μόνον. Κι ὅταν ὕστερ' ἀπὸ λίγες ὥρες σηκώνουμαι ἀπὸ τὴν ἐργασία μου καὶ πηγαίνω νὰ τὴ βρῶ, εἶναι μπροστὰ στὸ μικρὸ κομμὸ τοῦ Σδέν καὶ ἔχει στὰ χέρια τῆς τὰ πράματα πού μιὰ φορὰ εἶτανε δικά του.

3

Ἔτσι γυρίζουν πάντα οἱ στοχασμοὶ τῆς σὲ κείνον πού εἶναι νεκρὸς καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε πού μπορεῖ νὰ τὴν ἐμποδίσῃ. Λέει πὼς θὰ πάῃ κοντὰ του γλήγορα καὶ τὸ λέει μ' ἓναν τόσο ἦσυχον, ἐμπιστευτικόν, στοχαστικὸν τόνο, σὰ νὰ εἶτανε καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους τὸ φυσικότερον πρᾶμα τοῦ κόσμου, ὅπως εἶναι γι' αὐτή.

Κάποτε προσθέτει :

— Ἦθελα μόνον νὰ ζοῦσα, ὅσο νὰ μεγαλώσωμε λιγάκι ἀκόμα τὰ παιδιὰ καὶ νὰ μὴ μὲ χρειάζονται πιά.

Ἐπειτα παίρνει τὸ πρόσωπό τῆς μὴν ἀπελπισμένη, ἔκφραση, σὰ νὰ ἤξερε καλὰ πὼς αὐτὸς ὁ πόθος εἶναι κατιτὶ περισσότερο παρὸτι μπορεῖ νὰ ἐλπίζῃ ἢ νὰ πειθῇ καὶ τὸ μέτωπό τῆς κάνει μιὰ βθειὰ δίπλα ἀνάμεσα στὰ μάτια, σὰ νὰ τῆς προξενούσαν πόνο οἱ στοχασμοὶ τῆς. Αἰστάνεται πὼς πρέπει νὰ διαλέξῃ ἀνάμεσα θανάτου καὶ ζωῆς, τουλάχιστον στοὺς πόθους τῆς καὶ δὲν τὸ μπορεῖ. Γι' αὐτὸ θέλει νὰ ζήσῃ ἓνα διάστημα γιὰ χάρις αὐτῶν πού ζοῦνε καὶ ἔπειτα νὰ πεθάνῃ καὶ νὰ μείνῃ μὲ κείνον, πού αἰστάνεται πὼς τοῦ ἀνήκει. Γυρεύει ἓνα συμβιβασμὸ ἀναμεταξύ τοῦ πόθου νὰ πεθάνῃ καὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ζήσῃ καὶ σὰ νὰ τὰ φοβᾶται καὶ τὰ δυό, γιὰτι καὶ τὰ δυὸ παλεύουσε νὰ κυριαρχήσουν τὴν ψυχὴ τῆς καὶ τὰ δυὸ τὴν τυραννοῦν ἀτέλειωτα, καθένα μὲ τὸν τρόπο του.

— Θυμᾶσαι, λέει, πού σοῦ εἶπα πὼς δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχῃ ἄλλη ζωὴ ἔπειτα ἀπὸ αὐτή; Ἐσὺ μ' ἔκαμες νὰ τὸ πιστεύω.

Τὸ πρόσωπό της σκοτεινιάζει ἐνῶ τὸ λέει κ' ἡ φωνή της ἔχει ἕναν τόνο ὀργῆς ποῦ μὲ θλίβει.

Τὸ παρατηρεῖ καὶ γιὰ τὰ μ' ἐξιλεώση πιάνει τὴ χεῖρ μου, ἐνῶ ἔξακολουθεῖ :

— Τώρα πιστεύω πὼς ὑπάρχει καὶ τώρα γνωρίζω πὼς μπορεῖ κανεὶς νάρχιση νὰ ζῆ μιὰ τέτεια ζωὴ ἐδῶ στὴ γῆς. Χρειάζεται μόνο νὰ χάσῃ κάποιον, ποῦ μαζί του εἶναι τόσο σφιχτὰ δεμένος, ὥστε νὰ ἔχῃ τὴ συναίσθημα πὼς πῆρε καὶ τὴ δική του ψυχὴ μαζί. Σχεδὸν κάθε βράδι ἔρχεται καὶ μὲ βρίσκει ὁ Σβέν. Δὲν ἔρχεται ὅταν τὸ θέλω ἢ ὅταν τὸν παρακαλῶ νάρθῃ. Δὲν ἔρχεται ὅταν κλαίω, ὅταν τὸν λαχταρῶ καὶ τοῦ ἀπλώνω τὰ χεῖρα καὶ φωνάζω τὸνομά του. Ὅταν δὲν τὸν ὑπεφιάζομαι, τότε τὸν βλέπω καθισμένον κοντὰ μου. Κι ὅταν εἶμαι ἡσυχὴ τότε καὶ χροῦμένη, μοῦ χαμογελά καὶ φαίνεται εὐτυχισμένος. Μὲ κοιτάζει, ἔπως μὲ κοίταζε ὅταν ζοῦσε, καὶ πρὶν προφτάσω νὰ στοχαστῶ χάνεται πάλι. Ὅσο εἶμαι εὐτυχισμένη. Γιατὶ γνωρίζω πὼς εἶτανε κοντὰ μου. Ἐρχεται συχνὰ ὅταν ἐσὺ κοιμάσαι καὶ γὼ μὲν ἀϋπνῶ. Κάποτε λέω νὰ σὲ ξυπνήσω. Μὰ δὲν τολμῶ. Γιατὶ φοβοῦμαι πὼς ἂν ξυπνήσῃς, θὰ χαθῇ. Καὶ τότε μπορεῖ νὰ μὴν πιστέψῃς ἐκείνο ποῦ βλέπω.

Μὲ κοίταζε ἔλην τὴν ὥρα φοβισμένη, σὰ νὰ νόμιζε πὼς θὰ τῆς ἀντιλογῆσω. Μὰ δὲν τὸ κάνω ποτέ. Δὲν τὸ γνωρίζω κίόλας ὁ ἴδιος τί πιστεύω.

Ἐχω πάθει τόσο φοβεροὺς κλονισμοὺς, ποῦ δὲν τολμῶ νὰ πῶ τί εἶναι πραγματικότητα καὶ τί φαινόμενο στὴν πείρα τῶν ἄλλων. Μήπως τὸ γνωρίζω τουλάχιστο μονάχα στὴ δική μου; Μήπως γνωρίζω πὼς εἶναι πραγματικότητα μονάχα ἐκεῖνο, ποῦ φτάνω μὲ τὸ λογικὸ μου; Εἶναι ἀποκλεισμένο νὰ ὑπάρχῃ μιὰ πραγματικότητα, ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ τὴ φτάσῃ κανεὶς μόνο μὲ τὸ αἶσθημα ἢ, —γιατί ὄχι— καὶ μὲ τὴ φαντασία ἀκόμα; Μοῦ φαίνεται πὼς θὰ εἶτανε τὸ ἴδιο σὰ νὰ κολόβωνα τὸν ἑαυτὸ μου ἂν ταπεινῶνα τὸ αἶσθημά μου καὶ τὴ φαντασία μου τόσο, ὥστε νὰ πῶ πὼς ὑπάρχουνε μονάχα γιὰ νὰ εἶναι ὑποταγμένα στοῦ λογικό. Στὴ σκέψη μου μοῦ φαίνεται τὸ ἴδιο σὰ νὰ ἤθελα νὰ κάμω τὸ μάτι νάρνηθῇ τὸ σωματικὸ πόνο, γιατί δὲν τὸν βλέπει, ἢ τὸ αὐτὸ νὰ μὴν παραδεχτῇ τὸ αἶσθημα τῆς γεύσης, γιατί δὲν εἶναι δυνατό νὰ τὸ ἀκούσῃ. Κι ὅσο κι ἂν γνωρίζω καλὰ τὰ ἐπιχειρήματα, ποῦ μποροῦνε νάντιναχτοῦνε σ' ἕναν τέτοιον τρόπο σκέψης, μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ τὰ δεχθῶ στὴν περίστασι αὐτή. Οὔτε πιστεύω, οὔτε δὲν πιστεύω. Μένω σὰ νὰ ποῦμε καρτερώντας μὲ ἀγωνία πὼς μιὰ μέρα θὰ μπορέσω νὰ φωτισθῶ γιὰ ὅ,τι δὲ γνωρίζω.

Καὶ μ' αὐτὸ βλαστίνει μέσα μου μιὰ σκέψη, ποῦ ρίξωσέ τὴ στιγμὴ ποῦ γνώριζα πὼς θὰ πεθάνῃ τὸ παιδί μου. Ἐνωῦ πὼς ὅ,τι κι ἂν εἶναι αὐτό, πραγματικότητα εἶτε φαντασία, μιὰ μέρα θὰ μοῦ πάρῃ τὴ γυναίκα μου. Εἶναι τόσο στενὰ δεμένη μὲ τὴ ζωὴ μου, ποῦ δὲν μπορῶ νὰ κάμω χωρὶς αὐτή. Ἐνάντια στὴν εὐτυχία μου, ποῦ τὴν ἐνόμιζα μιὰ φερά τόσο δυνατή,

ὥστε νὰ κοιτάζω, σὰν ἀπὸ ψηλά, κάτω τὴν εὐτυχία τῶν ἄλλων, ὀρθώνεται μιὰ δύναμη, ποῦ εἶναι ἡ μοῖρα ἔλων ὅσοι ζοῦνε. Ὁ θάνατος στέκει μπροστά μου, ὅπως ἔστεκε μιὰ φορὰ μπροστά στοῦ Σβέν στὴν εἰκόνα, ποῦ ἤθελε νὰ τοῦ τὴ διηγῶνται σὰν παραμῦθι. Τὸ κουδούνι σημαίνει καὶ κείνος, ποῦ πρέπει νὰ φύγῃ ἀποδῶ, ἀκούει τὸνομά του κι ὅποιος πάλι δὲν τὸ ἀκούει ὀφείλει νὰ μείνῃ. Ἡ διαφορὰ εἶναι μόνο πὼς ἐγὼ βλέπω τὸ θάνατο ἀπὸ μακριά, πολὺ πρὶν πλησίον, γνωρίζω πὼς θὰ σημάνη τὸ κουδούνι καὶ πὼς ἐκείνη ποῦ θὰ καλέσῃ, θὰ φύγῃ μὲ χαρὰ.

Μὰ δὲ θέλω νὰ καταραστῶ ἀνεργὸς τὴ δύναμη τοῦ θανάτου. Μέσα μου μεγαλώνει ἕνας πόθος δυνατότερος παρὸτι τὸ συναιστανόμηναι. Εἶναι ὁ ἴδιος πόθος ποῦ ἔκαμε τὴ γυναίκα μου νὰ φωνάξῃ, ἅμα βεβαιώθηκε πὼς θὰ πεθάνῃ τὸ παιδί της : «Δὲν πρέπει νὰ πεθάνῃ. Τὸ ξέρω πὼς δὲ θὰ πεθάνῃ.» Μὲ τὸν ἴδιον τρόπο λέω τώρα καὶ γὼ στὸν ἑαυτὸ μου : «Δὲ θέλω νὰ τὴ χάσω. Πρέπει νὰ ζήσῃ στοῦ πείσμα ἔλων.» Δὲ βλέπω πὼς προσπαθῶ τὸ ἀδύνατο. Ἡ κρίσι, ποῦ ξύπνησε ἀμέσως τότε ὅταν εἶτανε γι' αὐτή, κοιμάται τώρα ποῦ εἶναι γιὰ μὲ τὸ ζήτημα. Θέλω νὰ πολεμήσω μὲ τὸ θάνατο γιὰ νὰ βασταξῶ τὴν εὐτυχία της καὶ τὴ δική μου, ἔτσι ὅπως ἀνθοῦσε μιὰ φορὰ, ὄχι τότε ποῦ μὰς χαμογελοῦσε ἡ ζωὴ, μὰ τουλάχιστο τότε ποῦ δοκιμάσαμε τὴν τιμωρία της κι ὥστόσο νομίζαμε πὼς μποροῦσε νὰ μὰς χαμογελάσῃ. Ἦθελα νὰ κάμω τὸ καθεὶ γιὰ νὰ τὴν ξανακερδίσω. Σὰν τὸν Ὀρφέα ἤθελα νὰ κατεβῶ στὸν Ἄδη, νὰ τὴ βιάσω μὲ τὴν ἀγάπη μου νὰ ξαναγυρίσῃ, κι ἂν μὲ ἀκολουθοῦσε, δὲ θὰ ἔστρηνβα βέβαια νὰ κοιτάξω πίσω τίς σκιές.

Αὐτὸ εὐχόμηναι μέσα μου καὶ δὲν περιμένω γλήγορα τὴν ἀμοιβή. Ἀπεναντίας ἐτοιμάζομαι γιὰ μιὰ μακρὴ, σκληρὴ δοκιμασία καὶ γνωρίζω ἀπὸ πρὶν πὼς τὸ πρῶτο, ποῦ πρέπει νὰ μάθω, εἶναι ἡ τέχνη νὰ προσμένω.

Ἐχω ὅμως τόση βεβαιότητα στὴν πίστη μου, ὥστε χαμογελῶ μέσα μου ὅταν τὴν ἀκούω νὰ μιλᾷ γιὰ τὸ θάνατο. Μπορῶ νὰ τὴν ἀκούω νὰ λέῃ πὼς ποθεῖ νὰ φύγῃ καὶ μπορῶ νὰ αἰστανόμηναι τὸ χάδεμά της, ἅμα μὲ παρακαλεῖ νὰ τὴ συγχωρέσω. Τότε ἀπολαβαίνω τὸ χάδεμα καὶ λησμονῶ τὰ λόγια της. Ἐχω μιὰ μεγάλῃ, ἀπέραντη βεβαιότητα πὼς ἡ νίκη εἶναι τελειωτικὰ δική μου κι ὄχι ἐκεῖνου, ποῦ κοιμάται στὴ γῆς. Τὸν παίρνω σύμμαχο στοὺς στοχασμοὺς μου, τῆς λέω μάλιστα ἀκολουθώντας τὴ σειρά τῶν δικῶν της στοχασμῶν, πὼς ἔχει ὑποχρέωση νὰ ζήσῃ, γιατί τὸ θέλει ὁ Σβέν, γιατί μοῦ τὸ ψιθύρισε ἐκεῖ ποῦ κοιμόμουναι.

Μ' ἀκούει μὲ ξαφνισμένα, ἀστραφτερά μάτια κ' ἔπειτα ἀπὸ πολὺν καιρὸ—τόσο πολὺ ποῦ δὲν μπορῶ πιά νὰ θυμηθῶ τί εἶπα—μοῦ διηγίεται πὼς ὁ Σβέν κάθισε στοῦ κρεββάτι της, ντυμένος τὸ καινούριο ἄσπρο του φόρεμα μὲ τὴ γαλάζια κορδέλα, καὶ τῆς εἶπε :

— Μαμά, δὲν πρέπει νὰ κλαῖς τόσο πολὺ γιὰ μένα. Μὲ πονεῖ τὸ κεφάλι ὅταν κλαῖς. Ἀκολουθεῖ